

**„Wiadomości Literackie” (1924–1939), wybór, wstęp
i opracowanie Agata Zawiszewska, Wydawnictwo
Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii
Nauk, Fundacja Akademia Humanistyczna,
Warszawa 2015 (rec. Marcin Lutomierski)**

***Literary news (1924–1939), selection, introduction
and research paper Agata Zawiszewska,
Institute of Literary Research of Polish Academy
of Sciences, The Foundation of Academy
of Humanities, Warsaw 2015
(rev. Marcin Lutomierski)***

Założone i redagowane przez Mieczysława Grydzewskiego „Wiadomości Literackie” były jednym z najbardziej opiniotwórczych tygodników społeczno-kulturalnych międzywojennej Polski. Ich świadomy i celowy eklektyzm programu, jak również aktualność tematyki i interesujący sposób jej prezentowania przez cenionych poetów, prozaików, publicystów, reportażystów i dziennikarzy przyczyniały się do sukcesów czytelniczych tygodnika. Zasadnicze cele „Wiadomości Literackich” przedstawił redaktor w pierwszym numerze, mówiąc: „Grono nasze stawia sobie przede wszystkim cele informacyjne. Chce przyczynić się w miarę możliwości do nawiązania zerwanego od dawna kontaktu ze sztuką i kulturą europejską”¹. Dzięki otwarciu na świat literacki tygodnik nie tylko informował, ale też kształtował opinie

¹ *Od redakcji*, „Wiadomości Literackie” 1924, nr 1, cyt. za: „Wiadomości Literackie” (1924–1939), wybór, wstęp i opracowanie Agata Zawiszewska, Warszawa 2015, s. 88.

i mody oraz łączył literaturę z innymi dziedzinami życia. Dziś jest cennym źródłem wiedzy o kulturze literackiej odrodzonego państwa polskiego.

Warto przypomnieć, że Mieczysław Grydzewski, znany animator życia literackiego w przedwojennej Polsce, opuścił kraj jako uchodźca we wrześniu 1939 r., a następnie przez Rumunię i Włochy przedostał się do Paryża. Tam wznowił prace redakcyjne nad tygodnikiem, który pod nowym tytułem „Wiadomości Polskie, Polityczne i Literackie” ukazywał się (w Paryżu, a potem w Londynie) do lutego 1944 r., kiedy został zamknięty w wyniku decyzji władz brytyjskich. Niestrudzony redaktor postanowił wówczas wydawać serie almanachów, które *de facto* zastępowały tygodnik. W kwietniu 1946 r. Grydzewski zaczął wydawać w Londynie „Wiadomości”, tzw. bezprzymiotnikowe, stanowiące kontynuację przedwojennych „Wiadomości Literackich” oraz wojennych „Wiadomości Polskich...”.

Mimo że istnieje spora liczba źródeł² i opracowań na temat „Wiadomości” (w trzech wspomnianych wyżej odsłonach) oraz ich współpracowników, nie powstała jeszcze całościowa monografia pisma³ ani wybór najważniejszych tekstów z tygodnika. Recenzowana publikacja jest obszerną antologią, którą przygotowała Agata Zawiszewska – uznana badaczka „Wiadomości Literackich”⁴. Książka zawiera erudycyjny i obszerny wstęp historycznoliteracki z uwzględnieniem kontekstu rynku wydawniczego czasopism okresu międzywojnia. Autorka w fachowy i zarazem przystępny sposób podaje tu informacje na temat programu pisma Grydzewskiego, jego współpracowników i czytelników, a także

² Zob. m.in.: *Książka o Grydzewskim. Szkice i wspomnienia*, Londyn 1971; seria *Dokumentacja życia literackiego kręgu londyńskich „Wiadomości”*, red. W. Lewandowski, Toruń 2014–2015.

³ Por. m.in.: R. Habielski, *Niezlomni, nieprzejednani. Emigracyjne „Wiadomości” i ich krąg 1940–1981*, Warszawa 1991; „*Wiadomości” i okolice. Szkice i wspomnienia*, t. I-II, red. i oprac. M.A. Supruniuk, Toruń 1995, 1996; M. Szpakowska, „*Wiadomości Literackie” prawie dla wszystkich*, Warszawa 2012; M. Lutomierski, *Mickiewicz i okolice. Tematy romantyczne na łamach londyńskich „Wiadomości” z lat 40. i 50. XX wieku*, Toruń 2012; R. Moczkoan, „*Omawiacze, laurkodawcy, publicyści i krytycy. Krytyka literacka na łamach „Wiadomości” w latach 1946–1956*, Toruń 2013.

⁴ Zob. m.in. prace: A. Zawiszewska, *Recepcja literatury rosyjskiej na łamach „Wiadomości Literackich” (1924–1939)*, Szczecin 2005; A. Zawiszewska, *Zachód w oczach liberałów. Obraz literatury niemieckiej, francuskiej i angielskiej na łamach „Wiadomości Literackich” (1924–1939)*, Szczecin 2006.

sposobów redagowania tygodnika. Drugą część publikacji tworzy duży korpus artykułów, esejów, recenzji i szkiców z „Wiadomości Literackich”, ułożony według następujących kryteriów tematycznych. Po pierwsze, są to istotne i charakterystyczne dla tego czasu dyskusje: m.in. o romantyzmie (zwłaszcza Mickiewiczu i *Panu Tadeuszu*), Akademii Literatury, mniejszości żydowskiej i zagadnieniach społeczno-obyczajowych (na czele z artykułami Boya o „reformie seksualnej”). W tym miejscu należy wspomnieć o drobnym mankamencie redakcyjnym książki. Otóż, spis treści antologii uwzględnia jedynie tematy kolejnych grup tekstów, daremnie można szukać w nim konkretnego – pojedynczego – tytułu wypowiedzi. Zapewne przesądziła o tym i tak pokaźna objętość książki, którą dodatkowo zwiększyłyby szczegółowy spis treści. Szkoda jednak, że tak się stało. Kolejny krąg tekstów (zatytułowany *Osoby*) tworzą publikacje Karola Irzykowskiego, Jana Emila Skińskiego, Antoniego Słonimskiego, Tadeusza Żeleńskiego-Boya oraz Ireny Krzywickiej (kolejność oryginalna). Ostatnia część antologii prezentuje grupę wypowiedzi o literaturze, tzn. poezji i prozie polskiej oraz literaturze francuskiej. Ponadto książka jest zaopatrzona w bibliografię i szczególnie przydatny w tego typu wydaniach indeks nazwisk.

W kwestii reprezentatywności wyboru antologia Zawiszewskiej wypada bardzo dobrze, ponieważ badaczka znakomicie oddała trudną do ujęcia w jednym tomie specyfikę „Wiadomości Literackich” – z ich paradoksalnie spójnym eklektyzmem programowym i szerokim spektrum problemów, żywo dyskutowanych przez czołowych pisarzy i publicystów międzywojnia.

Zasady wydania tekstów (będących zwykle bezpośrednimi przedrukami, a rzadziej kopiami „z drugiej ręki”) zostały przez edytorkę klarownie przedstawione na zakończenie wstępu, choć w zestawieniu z tak skrupulatnie napisanym wprowadzeniem pozostawiają pewien niedosyt. Mogłoby znaleźć się tu nieco więcej informacji o modernizacjach pisowni i ortografii czy – sporadycznie – interpunkcji i leksyki. Badaczka tylko wspomina o wprowadzeniu tych zmian, nie podając przykładów i problemów. Brakuje również informacji, dlaczego edytorka zdecydowała się na przedrukowanie niektórych tekstów z powojennych wydań, a nie przyjęła wspólnej podstawy źródłowej, jaką mogłyby być oryginalne wydania tygodnika. Jakie były motywy takiej, a nie innej decyzji edytorskiej?

Lektura antologii wywołuje także uzasadnione pytanie o przypisy objaśniające do tekstów i – ewentualnie – krótkie biografie autorów. W antologii ich nie ma, ale jest za to bardzo rzeczowy wstęp. Czy to wystarczy? Trudno o jednoznaczną odpowiedź. Być może przypisy o charakterze encyklopedycznym pozwoliłyby czytelnikowi niespecjalizującemu się w piśmiennictwie dwudziestolecia międzywojennego lepiej zrozumieć sens i znaczenie wypowiedzi na łamach „Wiadomości Literackich”.

Pojawienie się na rynku wydawniczym tego typu publikacji wywołuje również pytanie natury ogólniejszej. Otóż, każdy czytelnik zorientowany w czasopiśmiennym bogactwie bibliotek cyfrowych mógłby zapytać o zasadność wydawania tego typu antologii. Czy zamieszczona w Internecie elektroniczna wersja „Wiadomości Literackich” nie zwalnia badaczy i edytorów z publikowania takich książek jak ta? Moim zdaniem – nie. Paradoksalnie bowiem antologia prezentująca w zwartej formie wybór tekstów może sprawić, że czytelnik nieprofesjonalny chętniej zapozna się z tekstami czasopisma, ponieważ korzystanie z biblioteki cyfrowej wymaga odpowiedniego sprzętu i oprogramowania, a ponadto klikanie poszczególnych plików oraz powiększanie czy pomniejszanie widoku strony nierzadko bywa uciążliwe. Z kolei w przypadku czytelników-badaczy antologia może stanowić źródło gotowe do cytowania, bez konieczności rozstrzygania – czy i jak modernizować przedwojenną pisownię.

Konkludując, należy pozytywnie ocenić fakt ukazania się na rynku wydawniczym antologii przygotowanej przez Agatę Zawiszewską. Recenzowana książka daje bowiem czytelnikowi trojaki pożytek. Pierwszy z nich jest natury poznawczej: antologia przybliży rozproszone i niekoniecznie szerzej znane teksty. Po drugie – popularyzuje wiedzę o „Wiadomościach Literackich” i wprowadza odbiorcę w centrum życia społeczno-kulturalnego międzywojennej Polski. Z powodzeniem może być wykorzystywana chociażby na zajęciach z historii literatury czy krytyki literackiej. Po trzecie wreszcie, jest inspiracją dla badaczy-edytorów, którzy zajmują się publicystyką i krytyką. Mimo że niekoniecznie muszą oni zgadzać się ze wszystkimi rozwiązaniami Zawiszewskiej, to jednak bez wątplenia antologia „Wiadomości” daje im asumpt do wydawania kolejnych tomów z wyborami tekstów publikowanych na łamach „Wiadomości Polskich, Politycznych i Literackich” (1940–1944) oraz „Wiadomości” (1946–1981).

Marcin Lutomiński

